

Pedagogical competence in teacher's work. Communicative skills and influence.

Students of Termez State Pedagogical Institute

Eshdavlatova Muslima

Hasanova Nazokat

Annotation: This article analyzes the role of pedagogical competence in the professional activity of a teacher, the content of communicative skills and the mechanisms of influence on the student's personality. It also highlights the importance of the professional maturity of the pedagogical personality, speech culture, communication ethics and methods of psychological influence in the educational process.

Keywords: pedagogical competence, communicative skills, pedagogical influence, teacher's personality, communication culture, upbringing.

O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat. Kommunikativ malakalar va ta'sir ko'rsatish.

Termiz Davlat Pedagogika Instituti Talabalari

Eshdavlatova Muslima

Hasanova Nazokat

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'qituvchi kasbiy faoliyatida pedagogik qobiliyatning o'rni, kommunikativ malakalarning mazmuni hamda o'quvchi shaxsiga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, pedagog shaxsining kasbiy yetukligi, nutq madaniyati, muloqot etikasi va psixologik ta'sir usullarining ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik qobiliyat, kommunikativ malaka, pedagogik ta'sir, o'qituvchi shaxsi, muloqot madaniyati, tarbiya.

JOURNAL OF PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-2, 2026

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, tashkilotchi va yetakchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchining kasbiy muvaffaqiyati uning pedagogik qobiliyatlari, kommunikativ malakalari va o'quvchilarga samarali ta'sir ko'rsatish mahorati bilan chambarchas bog'liq. Shu sababli pedagog shaxsiga qo'yiladigan talablar tobora ortib bormoqda. Bugungi globallashuv va tezkor axborot almashinuvi sharoitida ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim sifati, avvalo, o'qituvchi shaxsiga, uning kasbiy salohiyati, pedagogik qobiliyati hamda o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish mahoratiga bog'liqdir.

Zamonaviy ta'lim muassasalarida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki shaxs kamolotini ta'minlovchi tarbiyachi, ijtimoiy-psixologik muhit yaratuvchi yetakchi sifatida faoliyat olib boradi. O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat, kommunikativ malakalar va ta'sir ko'rsatish masalalari ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi. Pedagogik qobiliyat o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonini to'g'ri rejalashtirish, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda bilim berish, ularning qiziqish va ehtiyojlariga mos metodlarni tanlay olishida namoyon bo'ladi.

Kommunikativ malakalar esa pedagog va o'quvchi o'rtasida ijobiy psixologik muhitni shakllantirish, o'zaro ishonch va hamkorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Hozirgi davrda ta'lim jarayonida insonparvarlik, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv va kompetensiyaviy ta'lim tamoyillari ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa o'qituvchidan yuqori darajadagi muloqot madaniyati, pedagogik takt, psixologik sezgirlik hamda tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish mahoratini talab etadi.

O'qituvchining har bir so'zi, munosabati va xatti-harakati o'quvchi shaxsining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada o'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyatning mohiyati, kommunikativ malakalarning mazmuni va pedagogik ta'sir ko'rsatish usullarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish

dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu masalalarni chuqur o'rganish pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish, ta'lim sifati va tarbiyaviy ta'sir kuchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Pedagogik qobiliyat – bu o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil eta olish, o'quvchi shaxsini tushunish va rivojlantirishga xizmat qiluvchi individual-psixologik xususiyatlar majmuasidir.

Pedagogik qobiliyatlar quyidagi asosiy turlarga bo'linadi:

1.1. Didaktik qobiliyat

Didaktik qobiliyat o'qituvchining bilimni o'quvchilarga tushunarli, izchil va qiziqarli tarzda yetkaza olishida namoyon bo'ladi. Bu qobiliyat:

murakkab mavzularni soddalashtirish;

o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;

dars jarayonida turli metod va usullardan foydalanish orqali amalga oshiriladi.

1.2. Perseptiv qobiliyat

Perseptiv qobiliyat o'qituvchining o'quvchi ichki dunyosini, ruhiy holatini, kayfiyatini anglay olish qobiliyatidir. Bu qobiliyat pedagogga: o'quvchining muammosini o'z vaqtida sezish; individual yondashuvni tanlash; pedagogik xatolarning oldini olish imkonini beradi.

1.3. Tashkilotchilik qobiliyati

Tashkilotchilik qobiliyati dars va darsdan tashqari faoliyatni samarali rejalashtirish, sinf jamoasini boshqarish, intizomni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu qobiliyat o'qituvchining yetakchilik salohiyatini namoyon etadi.

Kommunikativ malaka – bu o'qituvchining pedagogik vaziyatlarda muloqotni to'g'ri tashkil eta olish, suhbatdoshni tushunish va o'z fikrini aniq, ta'sirchan tarzda yetkaza olish qobiliyatidir. Ushbu malakalar pedagogik jarayonda o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasida o'zaro ishonch va hamkorlik muhitini yaratishga xizmat qiladi. Kommunikativ malakalar pedagogik qobiliyatlarning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u holda:

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-2, 2026**

bilim samarali o'zlashtiriladi;tarbiyaviy ta'sir kuchayadi;nizoli vaziyatlar kamayadi;o'quvchilarning ijtimoiy faolligi oshadi.

O'qituvchining ta'sir ko'rsatish mahorati pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u o'quvchi shaxsini shakllantirish, ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish va ijobiy psixologik muhit yaratishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Pedagogik ta'sir majburlash yoki qo'rqitish orqali emas, balki ishonch, hurmat va hamkorlik asosida amalga oshirilgandagina kutilgan natijani beradi.

Pedagogik ta'sir – bu o'qituvchining o'quvchi shaxsiga ongli, maqsadli va tizimli ravishda ko'rsatadigan tarbiyaviy, psixologik va didaktik ta'siridir. Bu jarayonda o'qituvchi o'quvchining ongiga, his-tuyg'ulariga va xulq-atvoriga ta'sir etadi. Pedagogik ta'sirning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

o'quvchida ijobiy xulq-atvorni shakllantirish;ta'limga nisbatan qiziqishni kuchaytirish;ijtimoiy moslashuvni ta'minlash;shaxsiy mas'uliyat va intizomni rivojlantirish.

O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat, kommunikativ malakalar va ta'sir ko'rsatish mahorati ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini belgilovchi eng muhim omillar hisoblanadi. Ushbu komponentlar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning uyg'un rivoji o'qituvchining kasbiy yetukligini ta'minlaydi. Pedagogik qobiliyat o'qituvchining bilimni samarali yetkazishi, ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil etishi va o'quvchilar shaxsiy xususiyatlarini inobatga olishi imkonini bersa, kommunikativ malakalar esa pedagog va o'quvchi o'rtasida ishonchga asoslangan ijobiy muloqotni shakllantiradi.

O'qituvchining ta'sir ko'rsatish mahorati esa mazkur jarayonlarning mantiqiy davomidir. Bu mahorat pedagogning shaxsiy namunasi, pedagogik takt, adolatli talabchanlik va psixologik sezgirligi orqali namoyon bo'ladi. Majburlash yoki qo'rqitishga asoslangan ta'sir qisqa muddatli natija bersa-da, ishonch va hurmatga tayangan pedagogik ta'sir o'quvchi shaxsida barqaror ijobiy xulq-atvor, mas'uliyat va

mustaqil fikrlashni shakllantiradi. Shu jihatdan o'qituvchining ta'sir ko'rsatish usullari insonparvarlik va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillariga mos bo'lishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy o'qituvchi kasbiy faoliyatida pedagogik qobiliyat, kommunikativ malakalar va ta'sir ko'rsatish mahoratini uzluksiz rivojlantirib borishi zarur. Bu jarayon o'z-o'zini tahlil qilish, kasbiy refleksiya, pedagogik tajriba almashish hamda ilmiy-psixologik bilimlarni doimiy oshirish orqali amalga oshiriladi. Aynan mana shu omillar uyg'unligi ta'lim-tarbiya jarayonida yuqori natijalarga erishish, barkamol va ijtimoiy faol shaxsni tarbiyalash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari.
- 3.Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. – Toshkent.
- 4.Hasanboyev J., To'raqulov X., Haydarov M., Usmonov M. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya.
- 5.Zunnunov A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi.
- 6.Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent.
- 7.Ochilov M. Pedagogik qobiliyat va pedagogik mahorat. – Toshkent.
- 8.Karimova V. Pedagogik psixologiya. – Toshkent.
- 9.Mavlonova R., Raxmonqulova N. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent.

